

Lausunto Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen tarpeenmukaisten sote-keskusten suunnitelmasta

Suunnitelman tavoitteena on taata **kaikille alueen asukkaille** pääsy heidän tarvitsemiinsa terveyspalveluihin. Lisäksi suunnitelman tavoitteena on tuottaa **laadukkaita ja kustannustehokkaita** palveluja. Kaikkineen terveyspalveluiden järjestämisessä painopistettä pyritään nyt muuttamaan erikoissairaanhoidosta **toimivaan perusterveydenhuoltoon** sekä **ennaltaehkäisevään toimintaan**. Painotuksen myötä sote-keskusten ja **paikallisen** sote-osaamisen roolit nousevat keskiöön. Nyt kuitenkin suunnitelmaluonnoksesta ei selviä, mitä tämä käytännössä tarkoittaa? Suunnitelmasta lausumista haastaakin se, että siitä **puuttuu vielä konkretia**. Käsitteistö on kovin ylätasoista, eikä suunnitelmasta selviä tarkasti, millaisia palveluita kuntaan on jäämässä, mitä lähdössä pois ja mitä tulossa lisää. Suunnitelmassa kuvataan seuraavaa: *”Sotekeskusten palveluvalikoima voi vaihdella ja muuttua väestön, palvelutarpeen ja välimatkojen mukaan”*. Kyseinen lause jättääkin kunnissa paljon arvelujen varaan. Myöskään sitä, kuka tarpeenmukaisuuden määrittää ei suunnitelmasta selviä tai millä kriteereillä palvelutarvetta arvioidaan.

- li on Pohteen **pohjoisen osan** kasvukunta ja sijaitsee **hyvien logististen** yhteyksien päässä. lissä on selkeästi **kaksi erillistä palvelukeskittymää**, jotka tulee huomioida palvelutarvetta suunniteltaessa.
- Iin osalta Kuivaniemen soteyksikön palveluvalikoimaa ja tuottamistapaa tullaan arvioimaan. On ensiarvoisen tärkeää, että **Kuivaniemellä jatkossakin tuotetaan vähintään nykyisen tasoiset sotepalvelut**. Palvelujen järjestämistapa ei ole oleellista, vaan se, että palvelua on tarjolla.
 - Kuivaniemellä tarjottava **vähintään** kerran viikossa laboratoriovastaanotto, sairaanhoitaja, äitiys- ja lastenneuvola, fysikaalinen hoito ja liikkuva hammashoito
- Iin Suvantolan **sotekeskuksessa tulee säilyttää vähintäänkin nykyiset palvelut**. Sotekeskus voi **hyvän sijaintina** ja **kulkuyhteyksiensä** vuoksi palvella myös Iijoen varren asukkaita Yli-Iin puolelta sekä Haukiputaan pohjoisosan alueita. **lissä on myös hyvä työvoimapohja, joka turvaa työvoiman saatavuuden**.
- **Peruserikoissairaanhoidon** vastaanotot tulee mahdollistaa Suvantolan sotekeskuksessa.
- **Mielen hyvinvointia tukevia palveluita tulee vahvistaa Iin alueella**. Esimerkiksi koulukuraattori-, koulupsykologi- ja sosiaalihuollon palveluiden pitää olla vähintäänkin lakisääteisellä tasolla.
- Palveluverkkoa ja palveluiden tuottamista arvioitaessa **ei tule enää tukeutua entisiin kuntayhtymiin**. Iin kunnan tarpeita ei voi määritellä peilaten muiden kuntien tarpeita, vaan kuntia tulee niiden omien ominaispiirteiden valossa. Iin kunta poikkeaa palvelurakenteeltaan, väestökehitykseltään ja väestörakenteeltaan sekä luontaisten kulkusuuntiensa osalta muista entisen Oulunkaaren kunnista. Iin kunnalle ominaista on pitkät etäisyydet, elinvoimaiset kylät, sekä toisaalta Iin kuntakeskuksessa runsas lasten määrä ja toisaalta Kuivaniemen päässä nopeasti ikääntyvä väestö.
- Suun terveydenhuollon osalta on tärkeää, että **Iin hyvin toimiva suun terveydenhuolto säilyy nykyisellään**. Esimerkiksi oikomishoito tulee säilyttää lissä.
- Pohteen olisi tärkeää avata kuntakohtaisesti, **mitä tulevaisuuden suunnitelmia** kunnan sotepalveluiden osalta on suunnitteilla.
- Alueella pitää olla kasvot. **Kuka hoitaa ja vastaa Iin asioista?**
- Suunnitelman mukaan **suun erikoishoidot** tullaan jatkossa tarjoamaan Dentopoliksella. Suunnitelmasta **ei käy ilmi**, mitkä hoidot ovat erikoishoidon piiriin kuuluvia. Kuuluuko lasten ja nuorten oikomishoito perustason suun terveydenhuoltoon vai erikoishoitoon? Jos ne kuuluvat erikoishoitoon, tilanne niiltä osin on kestävä. Nykyisin isolle osalle lapsista ja nuorista tehdään **oikomishoitoja**, ja hammaslääkärikäyntejä on useita. Nämä palvelut **tulee taata** paikallisissa sotekeskuksissa.

- Palveluverkkoa ja palveluiden saatavuutta arvioitaessa ja niistä päätettäessä on kuntien näkemykset otettava aidosti huomioon ja vuoropuhelua on ehdottomasti lisättävä. Vaikka järjestämistä vastuu palveluista on siirtynyt hyvinvointialueille, niillä on erittäin suuri vaikutus kunnan asukkaiden hyvinvointiin, kunnan veto- ja pitovoimaan sekä elinkeinoelämään. Nämä vaikutukset on otettava aidosti huomioon.
- **Iin vanhus- ja vammaisneuvosto** on tehnyt suunnitelmaluonnoksesta **oman lausuntonsa**, joka on hyvin kattava vanhusten ja vammaisten näkökulmasta. Iin kunta pyytää Pohdetta tarkastelemaan lausunnossa nostettu näkökulmia erityisellä huolellisuudella.

Iin ominaispiirteet

Ii on maantieteellisesti hyvin laaja kunta. Iin kuntakeskuksen lisäksi Kuivaniemi on toinen keskustaajama. Kuivaniemi on vireä keskus, jossa sijaitsee päivähoido, yhtenäiskoulu, kirjasto- ja kulttuuripalveluita, päivittäistavarakauppa, apteekki jne. Kuivaniemen taajaman vaikutuspiirissä asuu noin viidennes Iin kunnan asukkaista. Nyt suunnitelman mukaan Kuivaniemen yksikön palveluvalikoimaa ja tuottamistapaa tullaan arvioimaan.

Pohteen pohjoisen ulottuvuuden näkökulmasta on ensiarvoisen tärkeää, että nykyiset palvelut tulisi säilyttää Kuivaniemellä. Ensinnäkin, palvelut siellä ovat jo sopeutettu tarvetta vastaaviksi ja nykyiset palvelut ovat siellä asuvien ihmisten näkökulmasta äärimmäisen tärkeitä. Suunnitelmassa puhutaan, että Kuivaniemeltä Iin keskustaan on 37 kilometriä. On kuitenkin huomattava, että useat Kuivaniemellä asuvat ihmiset eivät asu Kuivaniemen keskustassa, vaan Iin kunnan pohjoisosissa, josta matkaa kertyy Iin keskustaan jopa yli 60 kilometriä. Joukkoliikenneyhteydet Kuivaniemen suunnalla ovat hyvin rajatut. Yhteydet Kuivaniemen keskustaan toteutuu, mutta yhtään laajemmalle ei. Suuntaus on, että ihmisten asumista kotona pyritään tukemaan. Usein ikäihmiset tarvitsevat esimerkiksi säännöllisiä laboratoriokokeita, fysikaalisia hoitajapalveluita jne., joita ei voi hoitaa digitaalisten palveluiden kautta. Myös äitiysneuvolapalvelut ovat tärkeitä säilyttää Kuivaniemellä.

Tarkasteltaessa Pohteen palveluverkkoa kuntia tulisi tarkastella itsenäisinä kuntina, ei osana entisiä kuntayhtymiä. Iin osalta Oulunkaari ei edusta miltään osin Iin luontaisia kulkusuuntia, palvelurakenteita tms. Iin osalta luontevin asiointi- ja työssäkäyntisuunta on Oulu. Nyt useissa eri yhteyksissä nousee esiin, että Iitä tarkastellaan osana Oulunkaarta ja osittain palveluverkkoa rakennetaan epäluontevaksi. Lisäksi on huomioitava, että Ii on jo nyt vahvana osana Oulun seudun kuntia. Tämä näkyy sotepalveluiden osalta selviten kuntouttavan työtoiminnan, työllisyyspalveluiden hoitamiseen liittyvien tarkastusten ja todistusten sekä toisen asteen oppilaitosten palveluiden osalta.

Väestön ominaispiirteet

Suunnitelmassa mainitaan Oulunkaaresta seuraavasti: ”Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen indikaattoreiden mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarpeet ovat selvästi maan keskitasoa korkeammat, mutta alueen sisällä on olennaista vaihtelua (Iissä matalin ja Vaalassa korkein). Sosiaalihuoltoon sekä vanhustenhuoltoon liittyvät palvelutarpeet ovat alueella huomattavan korkeat verrattuna maan keskimääräiseen tilanteeseen.” Millä tavoin erityisesti sosiaalihuollon ja vanhustenhuoltoon liittyvät asiat tullaan huomioimaan Iin osalta? Suunnitelmasta se ei aukea. Vaikka palvelutarve on Oulunkaaren kuntiin verrattuna matalampi, on se kuitenkin maan keskiarvoon nähden verrattain korkea. Muiden muassa väestön keskimääräinen koulutus- ja tulotaso sekä lapsiperheiden pienituloisuus vaikuttavat palvelutarpeeseen. Alueella on myös erityisesti nuorten osalta kasvavaa sosiaali- ja mielenterveyspalveluiden kysyntä. Kunnan tavoitteena on tarjota palvelut kaikille kunnan lapsille ja nuorille omassa kunnassa. Tämä tarkoittaa sitä, että myös sosiaali- ja erityisesti mielenterveys sekä

koulukuraattori- ja koulun yhteydessä tarjottavat muut tukipalvelut on oltava kunnossa ja riittävän hyvin resursoituna. Alkuvuodesta näin ei ole ollut.

Sotokeskusten vaikutus elinvoimaan ja tulevaisuuden näkymiin

Sotokeskuksia arvioitaessa tulee ottaa huomioon myös niiden elinvoimapolitiittiset vaikutukset. Mikäli palvelutasoa lasketaan, tai niitä osittain jopa poistuu, se väistämättä ohjaa myös asukkaiden sijoittumista alueille. Koko Pohjois-Pohjanmaan näkökulmasta on tärkeää, että maakunta pidettäisiin sotepalvelujenkin osalta houkuttelevana ja mahdollistettaisiin ihmisten asuminen muuallakin kuin suurissa kaupunkitaajamissa. Sotokeskusten sijainti ja palvelut ohjaavat myös työvoimaa. On tärkeää aluepolitiikkaa työvoiman saatavuuden näkökulmasta ylläpitää toimivaa soteverkostoa. Jos sotepalvelut eivät toimi, on se koko kunnan asukkaiden hyvinvoinnin kannalta kestävätilan tilanne. Se alkaa hyvin nopeasti näkymään sekä kunnan muiden palveluiden käytössä, ihmisten (häiriö)käyttäytymisen lisääntymisenä sekä kunnan veto- ja pitovoiman romahtamisena.

Palveluvalikoimaa ja tarjontaa mietittäessä nousee esille erilaiset vaihtoehtoiset tavat tuottaa sotepalveluja. Esimerkiksi digitaaliset palvelut on nostettu suunnitelmassa esille. Lähtökohtaisesti usein ne ihmiset, jotka eniten ovat palvelutarpeen piirissä, osaavat huonoiten käyttää digitaalisia palveluja. Yhtenä vaihtoehtoisena tuottamistapana voisi olla liikkuvat palvelut. Hyvin mietittynä tällöin palvelut voivat mennä jopa lähemmäksi ihmisiä, ja parhaimmillaan palvelun tarjonta jopa laajentua.

Lopuksi

Valitettavasti Pohde näyttäytyy nyt kuntakentällä kasvottomana organisaationa, jossa muutosjohtaminen ontuu. Yhteistyön rakentamista haastaa epäselvä johtamisrakenne, epävarmuus tulevaisuudesta sekä muutosnopeuden vauhti. Muutosjohtamisessa vaikutusten arviointi on tärkeää, mutta tällä nopeudella se ei onnistu. Palvelurakenteen uudistus on palvelutarpeeseen ja muutosnopeuteen nähden epärealistinen. Palvelurakenteen iso muutos (esimerkiksi painotus palveluasumiseen) ei voi toteutua näin nopeasti, mihin nyt pyritään.

Palvelusuunnitelmaa mietittäessä erityisryhmät, kuten esimerkiksi veteraanit, tulee olla erityisen huomion kohteena. Hallinnolliset epäselvyydet eivät saa aiheuttaa asiakkaalle näkyviä katkoksia palveluketjuihin.

Työvoiman saatavuuden kannalta Pohteen tulisi olla moderni ja mahdollistava työnantaja. Nyt pelkona, että lukuisten haasteiden ja hallinnollisten epäselvyyksien vuoksi työvoimaa karkaa muille aloille.

Kunnioitavasti

Iin kunnanhallitus